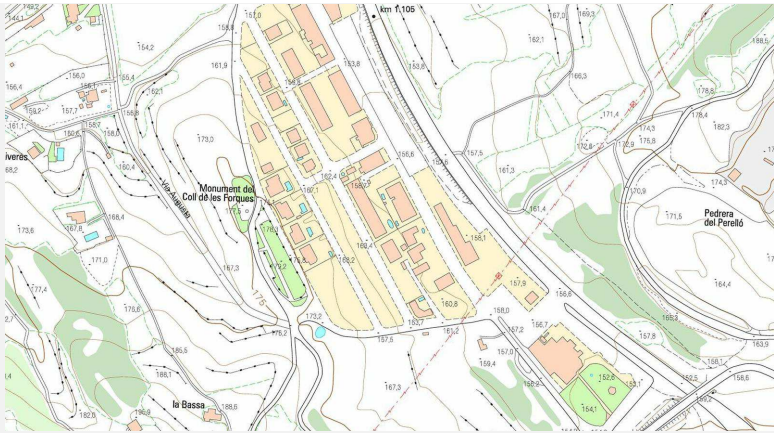

FITXA D'INVENTARI PATRIMONI ARQUEOLÒGIC I ARQUITECTÒNIC

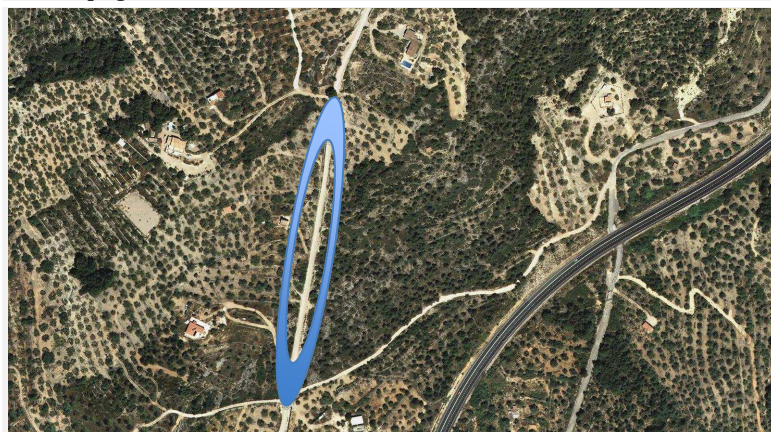
Núm. catàleg:	A04	Identificador:	TRAM VIA ROMANA DEL PERELLÓ
Terme municipal:	EL PERELLÓ	Comarca :	BAIX EBRE
Coordenades UTM:	X: 307647.48; Y: 4526434.47		Alçada snm: 140
Núm. jaciment IPAC:	6503	Codi de registre IPAC:	P00501
Règim jurídic:	Propietat Municipal	Cronologia:	Romà República -218/-50
Protecció:	Ley 16/1985, de 25 de junio, del Patrimonio Histórico Español. Llei 9/1993, de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català.		
Tipus de jaciment:	Obra pública: via		
Referència cartogràfica:	E.1:10.000. Full 127-76A(497-XV). ICC. E.1:25.000. Full 497-IV(32-19). 1985. IGN. E.1:50.000. Full 32-19(497). 1981. SGE.		
Tram 1	 Base topogràfica 1:5.000. ICC		
Tram 1	 Ortofotomapa 1:2.500. ICC		

Tram 2

Base topogràfica 1:5.000. ICC

Tram 2

Ortofotomapa 1:2.500. ICC

Situació:

Antic camí al sud de la població d'El Perelló que havia estat abandonat a començaments de segle i que actualment és aprofitat per a ús veïnal, per accedir al camps de conreu, principalment oliveres.

La via transcorre per les estribacions del S-O de les serres de Boix, amb pendents suaus i salvant al màxim els torrents existents, que realitzen petites valls molt marcades, com les produïdes pel barranc de la Cova d'en Gambosa i el barranc dels Garidells, que dificultarien el seu pas, i aconsegueix un traçat el més recte possible.

A nivell geomorfològic, el terreny és de formació cretàica, amb conglomerats, sorrenques i argiles.

El traçat de la via comença al barranc de les Comes i puja cap a l'ermita de Sant Cristòfol, on un tram va ser asfaltat per accedir-hi millor. És en aquest punt, el més alt, amb 190 msnm., on la via gira a la dreta agafant direcció sud en línia recta fins que és tallada per la N-340, arribant fins el Pont de Salvador.

Bibliografia:

ROLDAN, J.M., *Itineraria Hispana. Fuentes para el estudio de las vías romanas de la Península Ibérica*, Madrid 1975.

BOYER GIL, A., PALLARÈS LLEÓ, A., *Història d'El Perelló*, volum I, Barcelona 1978, 54-55.

CARBONELL I SOLÉ, M., IZQUIERDO I TUGAS, P., «El tram de Via Augusta del Perelló (Baix Ebre)», *Tribuna d'Arqueologia* 1989-1990, Barcelona 1991, 125-133.

GENERA, M., *L'Ebre final: del Paleolític al món romà*, Tortosa 1991, 162.

ARTIGUES, P. LL., FORCADELL, A., MARTÍNEZ, J., *IPAC*, 1992.
IZQUIERDO I TUGAS, P., «La via Augusta d'Oleastrum à Dertosa: le tronçon du Perelló», a G. CASTELLVI, J.-P. COMPS, J. KOTARBA, A. PEZIN (dir.), *Vois romaines du Rhône à l'Ebre: via Domitia et via Augusta*, Document d'Archéologie Française, 61, Paris 1997, 176-181.

Notícies històriques:

El tram de via romana del Perelló fou descobert casualment l'any 1988 en el transcurs d'unes obres de reparació de camins rurals engegades per l'ajuntament del Perelló. La intervenció va venir motivada per la necessitat de documentar les etapes del camí abans que es deterioressin més per les condicions climàtiques i pel pas de vehicles rodats. Els treballs van consistir en la neteja del terreny, concretament en aixecar la terra que s'havia acumulat per sobre i entre els còdols per tal de deixar visible l'empedrat que configurava la calçada i el traçat seguit per la via. Es van obrir diferents cales als trams de la via i túnels de desguàs, per tal de veure el sistema de fonamentació dels murs. Els únics materials trobats entre els còdols són claus, de diferents mides, que corresponien a ferradures de cavalls. No es pot establir a partir dels materials trobats una cronologia concreta, ja que en principi podria ser d'època romana, però segons els resultats d'aquella intervenció no es podia afirmar amb rotunditat.

La font d'informació més important que coneixem sobre el traçat de la via Augusta a les terres de l'Ebre són els itineraris d'època romana que hi fan referència. En primer lloc, dels Vasos Apol·linars i de l'Itinerari d'Antoní es dedueix que aquest camí recorria entre Tarraco i Dertosa una distància de 62 MP, equivalents a uns 92 km. Entre aquestes dues ciutats se'ns esmenten tres localitats o *mansiones*:

- *Oleastrum*, l'*Oleastron* d'Estrabó (64 aC-23 dC, *Geographia*, III, 4.6), a 21 MP (31,1 km) de Tarraco.
- *Subsaltu* o *Subsaltum*, a 4 MP (5,9 km) d'*Oleastrum*.
- *Tria Capita*, a 20 MP (29,6 km) de *Subsaltu* i a 17 MP (25,2 km) de Dertosa.

Tria Capita ha estat situada en diversos llocs, força separats, segons diversos autors. Així, Ceán Bermúdez (1832) i Saavedra (1862) situaven aquest lloc al Perelló, mentre Blázquez (1925) i Pallí (1985) afirmen que era l'Ampolla, i Madoz (1846) la situava a Tivissa. L'origen d'aquestes disparitats rau en dues causes combinades: per una banda, la complexitat de l'orografia de tot el sector des del coll de Balaguer fins a Tortosa; per l'altra, el desfasament entre la distància de les fonts (91,9 km) i la distància en línia recta (68 km), tenint en compte que fins a *Oleastrum* només hi ha 3 km de diferència. Això implica que el camí feia una marrada considerable per no travessar el bloc muntanyós del coll de l'Alba. Segons Miriam Carbonell i Pere Izquierdo, la situació de *Tria Capita* a l'Ampolla és l'única que soluciona aquest problema de distàncies, atès que la distància fins el coll de Balaguer, passant pel tram documentat al Perelló, correspon a la indicada, així com la distància a Tortosa, suposant que el ramal principal de la via seguís per la plana vers el sud-oest i girés posteriorment vers el nord, ja a prop del riu Ebre, esquivant el coll de l'Alba. El topònim de *Tria Capita* s'explicaria doncs, pels tres caps que llavors es devien d'endinsar en el mar: el Cap Roig, el Capelo i la roca mateixa que fa de base de la vila vella de l'Ampolla.

Descripció:

El tram de via s'estén des del límit sud del Perelló fins al pont del Salvador, situat a mig camí entre aquest poble i l'Ampolla. La longitud total del traçat reconeixible és de 3.540 metres, amb una amplada molt considerable, que en gran part del traçat és de 8,70 m (equivalents a 30 peus romans), des de que surt del poble del Perelló, a l'altra banda del barranc de les Comes, fins que es perd sota l'actual carretera N-340, a l'altra banda del pont del Salvador. El seu traçat és nord-sud rectilini, amb altures que oscil·len entre els 90 msnm en el seu extrem nord, els 190 msnm del coll de Sant Cristòfol i els 66 m del seu extrem sud. Els pendents oscil·len entre un 4,5% i un 8%, encara que hi ha un tram de 400 m que en té un 15%, cosa que segurament motivà la variació posterior del traçat.

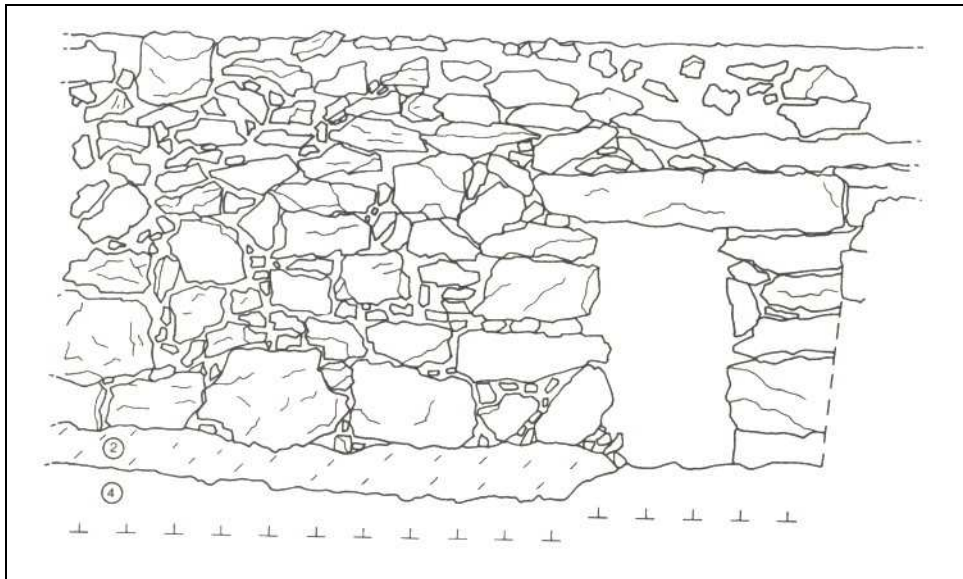
Al llarg de tot el tram hi ha nombroses estructures relacionades amb el camí, evidentment fetes o refetes en diverses èpoques. En primer lloc, en la seva major part el camí està calçat per murs de pedra seca, que en ocasions el sobre eleven per totes dues bandes i en d'altres l'anivellen per la banda on el terreny és més baix. Les pavimentacions, allà on es conserven, són de còdols lligats amb morter de calç o, de vegades, amb guixos locals. Sovint la superfície de rodament és formada per la mateixa roca retallada. Cintes transversals diagonals, fetes de lloses de calcària, reforcen la pavimentació en els trams més pendents.

Els nivells de construcció, massa sovint considerats típics en les vies romanes, només hi són presents en els trams sobrepujats. A partir de la informació obtinguda en les cales realitzades per Carbonell i Izquierdo, sembla que la roca pelada és anivellada amb terra, o bé s'elimina la capa superficial d'aquesta, i s'empra la roca com a fonament. La roca fa així la funció de l'*statumen*, preparació que de fet només devia ser necessària en les vies que circulaven sobre terrenys més inestables. Damunt s'hi posa una capa gruixuda de pedra irregular de diverses mides o *rudus*. Damunt d'aquest nivell es van documentar reparacions posteriors amb terra. Finalment, la pavimentació equivaldria al *nucleus*, que es deixava sense enllosar, com s'acostumava a fer fora dels nuclis urbans i dels seus voltants. En d'altres indrets, la via circula retallada a la roca, de vegades la totalitat de la calçada i d'altres tan sols els desguassos.

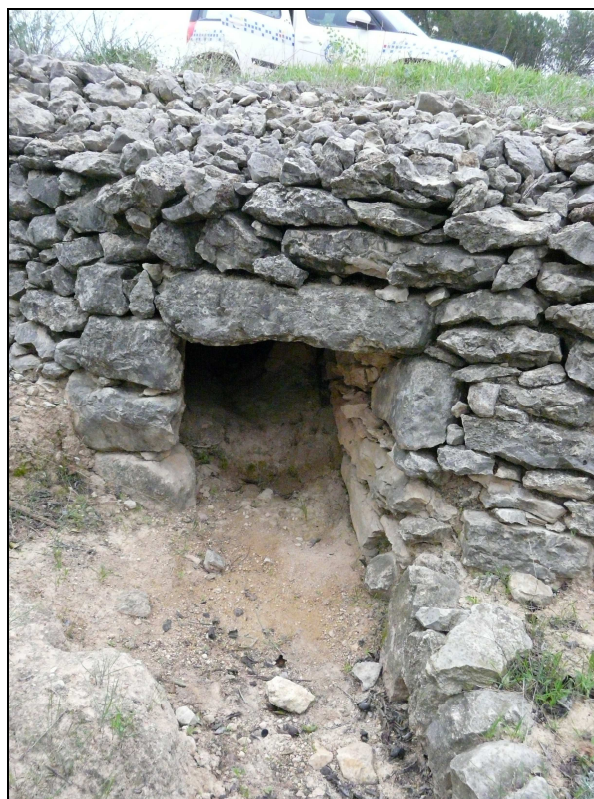
En alguns trams elevats, els murs laterals són perforats per clavegueres transversals de llinda adovellada. Paral·lels d'aquest tipus de clavegueres es documenten a la calçada de Puerto del Pico (Àvila), a la vil·la romana dels Munts, a Tiermes (Sòria) i la claveguera muntanya-mar del sector de les Termes de Badalona.

A l'excavació del 1988 es van excavar de forma intensiva els canals de desguàs laterals per tal de restablir els circuits originals d'evacuació de les aigües pluvials. Potser les estructures més remarcables d'aquest tram són les clavegueres transversals, i en l'esmentada intervenció arqueològica es va excavar l'entrada i la sortida d'una. Aquesta claveguera té una longitud de 12 m, amb una altura que oscil·la entre 95 cm i un metre i una amplada mitjana de 55 cm. En l'extrem superior hi va aparèixer un muret de pedra seca destinat a desviar l'aigua del marge de la via cap al passadís. Es va poder documentar parcialment el sistema de construcció dels murs laterals, en els quals es posaven els blocs de calcària irregularment, de forma que encaixessin. Seguidament es retocava la superfície del mur, aconseguint així una superfície considerablement llisa

amb el mínim d'esforç possible. Una prova d'aquest procés és l'estrat d'esquirls de pedra trobat a la base del mur. Sobre el sostre de la claveguera s'obri una cala de 4 m², que va permetre documentar com es relacionava la seva construcció amb la de la resta del farciment del camí.

Dibuix de P. IZQUIERDO I TUGAS, «La via Augusta d'Oleastrum à Dertosa: le tronçon du Perelló», a G. CASTELLVI, J.-P. COMPS, J. KOTARBA, A. PEZIN (dir.), *Vois romaines du Rhône à l'Ebre: via Domitia et via Augusta*, Document d'Archéologie Française, 61, Paris 1997, 178, fig. 106.

Fotografia actual del desguàs, al tram 2

Fotografia de l'interior del desguàs, al tram 2

Fotografia actual del tram 1

Fotografia actual del tram 1